

Eerbetoon aan noordelijke wereldveranderaars

KIRSTEN OTTEN

MULTIMEDIA

GELUIDVANHETNOORDEN.NL

In mei verscheen *Geluid van het Noorden*, een vuistdik boek vol verhalen over baanbrekende natuurwetenschappelijke vindingen uit Noord-Nederland. Maar het is ook een muziekalbum, poëziebundel en kunstboek ineen.

Twee van de makers, de broers **Thijs en Wijnand Helfrich**, vertellen over dit bijzondere project.

Een autodidactische boer uit Winsum die tientallen jaren vóór Edward Jenner al experimenteerde met vaccinaties. Een Friese amateursterrenkundige die in de achttiende eeuw een planetarium bouwde in zijn woonkamer – nog altijd te bezoeken. Een Drent die de Nobelprijs voor Scheikunde won voor onderzoek naar moleculaire machines. ‘Hoe meer noordelijke vindingen van wereldbelang we ontdekten, hoe groter onze fascinatie werd,’ vertelt Wijnand Helfrich, hoogleraar translationele chirurgische oncologie aan de RUG en het UMCG.

FOTO: ASTRONOMICUM CAESAREUM, RARE BOOK DIVISION, THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

Voor de oorsprong van het project moeten we terug naar de coronapandemie. ‘Samen muziek maken kon niet meer, dus spraken Wijnand en ik regelmatig online af met onze vrienden Peter Duinkerken (Rechten) en Bauke van der Laaken (Werktuigbouwkunde/

Conservatorium),’ vertelt Thijs Helfrich, historicus en digitaal ontwerper. ‘Tijdens een van die gesprekken kwam de werking van coronavaccins ter sprake en noemde iemand Geert Reinders.’ Die Winsumse boer dus, van het runderpestvaccin.

Al snel werd het zoeken naar noordelijke vindingen en onderzoekers een vast onderdeel van de online sessies. ‘Zo leerden we Sibrandus Stratingh uit Adorp kennen, die al in de negentiende eeuw een elektrisch wagentje liet rijden. We doken in het werk van sterrenkundige Jan Oort uit Franeker, bekend van de Oortwolk. En we stuitten op Lou Ottens uit Bellingwolde, die bij Philips

leiding gaf aan de ontwikkeling van het cassettebandje,' vertelt Wijnand. 'De lijst met namen werd steeds indrukwekkender. Daar moesten we iets mee.'

FOTO: BY BINARYSEQUENCE - OWN WORK, CCBY-SA 4.0

Aanvankelijk lag de nadruk vooral op muziek – niet raar voor een gezelschap bestaande uit leden van de bands *Weekend at Waikiki* en *I Spy*. 'Eerst waren er de gedichten van Wijnand,' vertelt Thijs. 'Daar schreven we melodieën bij en zo ontstonden uiteindelijk veertien nummers.' De makers probeerden de onderwerpen ook letterlijk hoorbaar te maken. Bij het Woudagemaal in Lemmer vormde het ritmische stampen van de machines de basis voor een compositie. In het lied over Willem Kolff, grondlegger van de nierdialyse, veranderen de klanken langzaam van dissonant naar harmonieus – een muzikale verwijzing naar het zuiveren van bloed. Voor het nummer over Hessel de Vries, pionier van de C14-datering, gebruikten de makers zelfs een reconstructie van het oudste bekende muziekstuk dat ooit in spijkerschrift werd vastgelegd. De liedjes zijn verzameld op een cd die onderdeel uitmaakt van een ruim vijfhonderd

pagina's tellend koffietafelboek op groot formaat. 'De afgelopen jaren is vooral enorm veel tijd gaan zitten in het schrijven van het boek,' vertelt Wijnand. 'Het gaat niet alleen over de vindingen zelf, maar ook de gevolgen ervan en de historische en internationale context.' De tekst wordt afgewisseld met ontwerptekeningen, historische prenten en kunstwerken uit binnen- en buitenlandse collecties. Alles werd door de vier makers zelf onderzocht, geschreven, vormgegeven en geproduceerd.

Bij het schrijven wilden de makers de wetenschap toegankelijk maken zonder de complexiteit te verliezen. 'Je hoeft niet steeds alles volledig te begrijpen,' zegt Thijs. 'Je kunt ook verder bladeren, kijken en je verwonderen.' En wat de lezer niet direct begrijpt, vult Wijnand aan, 'kun je misschien voelen via de muziek of de poëzie.'

FOTO: ADOBESTOCK 18494622

Geluid van het Noorden is voorzien van een Engelse vertaling, zodat de noordelijke wetenschappers in het boek eindelijk het grote publiek kunnen krijgen dat ze verdienen. Want zoals Wijnand het zegt: 'We mogen hier best wat trotser zijn op wie en wat de regio heeft voortgebracht.'

FOTO: JOOST NUIJTEN - INNUENDO FOTOGRAFIE

'De lijst met namen werd steeds indrukwekkender. Daar moesten we iets mee.'

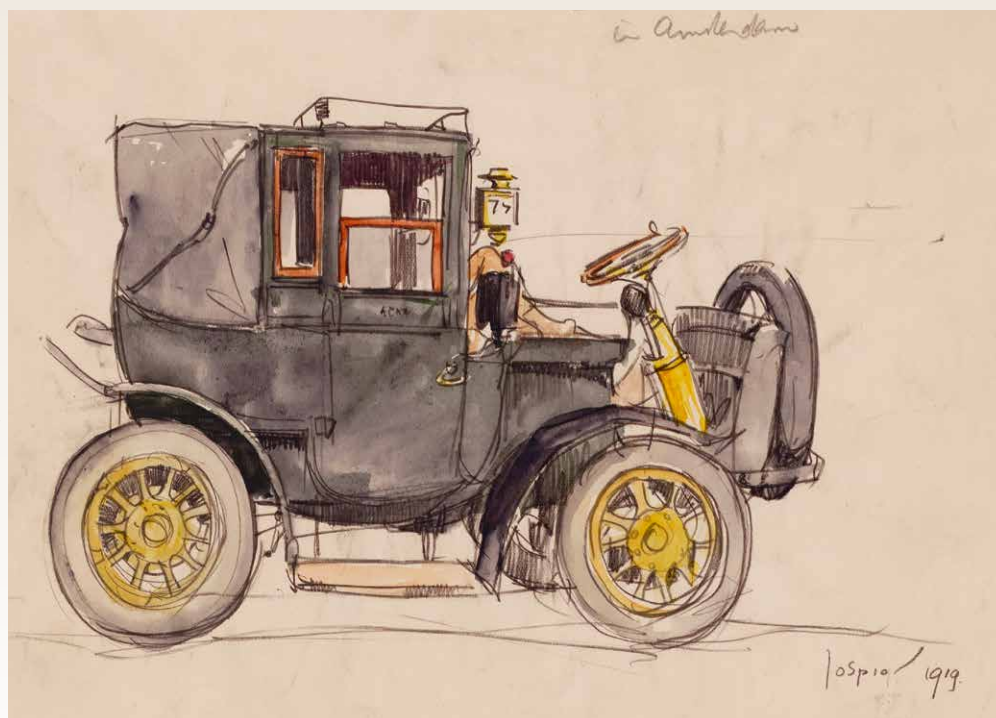

FOTO: STEDELIJK MUSEUM ZUTPHEN, ERVEN JO SPIER

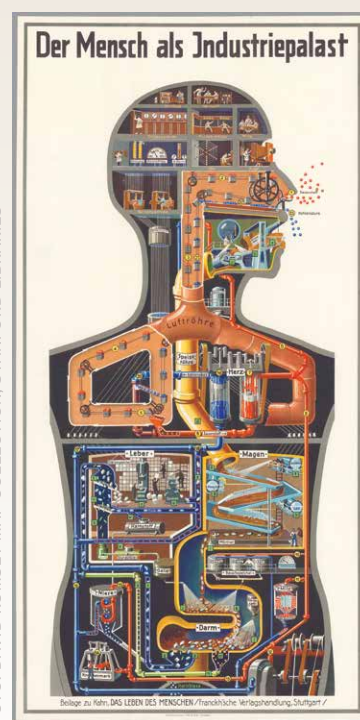

FOTO: DAVID RUMSEY MAP COLLECTION, STANFORD LIBRARIES